

Líbí se mi jeho lehká zádumčivost

Rozhovor s architektem Josefem Pleskotem

Architekturu dnes nejde dělat smysluplně, aniž bychom zohledňovali širší vztahy.

Jaký máte vztah k betonu?

Veskrze pozitivní. Nikdy jsem neměl potřebu jej zpochybňovat, protože je to nesporně skvělá stavební technologie, která nás prostě provází více než jedno století, bylo v ní dosaženo skvělých výsledků a pořád ve svém vývoji není u konce. Když uvážíme betony používané Augustem Perretem, předpjaté betony a vysoce pevnostní betony současnosti, tak jde o neuvěřitelnou řadu zdokonalování. S betonem je spojená celá éra moderní architektury a progresivního stavění.

Kdy jste si poprvé uvědomil přitažlivost betonu?

Byl jsem dítě, pravděpodobně jsem ještě ani nechodil do školy. Poprvé jsem měl až existenciálně hluboký zážitek z betonu, když můj dědeček úplně amatérsky šaloval a armoval desku dřevníku našeho venkovského domu. Pojal ji jako rovnou střechu bez izolace, jen trochu nakloněnou, aby z ní mohla odtékat voda. A ona dodnes slouží jako terasa. Děda nebyl statik ani stavební inženýr, tloušťku desky odhadl a každou várku míchal lopatou přehazováním z hromady na hromadu. Vůni cementu jsem si zamiloval a vydrželo mi to celý život – stejně jako pořád drží dědova deska. Moje nadšení se ještě prohloubilo, když jsem viděl první nádherné betony od Le Corbusiera: uvědomil jsem si, že beton je materiál, který je tekutý a dají se pomocí něj dělat i organické tvary.

Kdo další z významných architektů vás svou prací s betonem inspiroval?

Už jsem zmínil Francoize Augusta Perreta, podobně byl důležitý Němec Gottfried Böhm nebo Američan Paul Rudolph, představitel brutalismu a strukturalismu. Velký respekt mám vůči Carlu Scarpovi, který betonové konstrukce pojímal zcela originálně, výtvarně. Le Corbusier, kromě toho, že přišel s organickými formami,

zase obohatil technologii betonování tím, že do bednění vkládal mušle a jiné předměty, které beton oživovaly. Mně, popravdě řečeno, se líbí jeho primárnost, jakoby lehká zádumčivost.

Připadá mi, že v betonu je něco, co mám rád. Okamžik, kdy dojde k chemické reakci, je neviditelný, můžu jej pouze cítit při doteku bednění, protože je horké. Není to bouření, je to nenápadný proces, pozvolný, až nakonec, po třech nedělích, už směs získá svou trvalou pevnost. Vzniká klidná síla, v níž vidím její duši, která se obejde bez dalšího dekorování, i když i to jsem jednou – v případě tunelu valem Prašného mostu na Pražském hradě – také použil, vkládal jsem do betonu železnou pilinu nebo jutu, aby se do ní nasákla voda a následně zde pak mohla vyrůst vegetace. Ale to byla výjimka z pravidla.

Znamená to, že povrch betonu nijak nevylepšíte?

Minimálně v posledních patnácti letech nechávám beton v podobě, jakou získal po odstranění bednění. Dá se říci, že až adoruji ten technologický otisk betonu a už nehledám další rafinovanosti. Technologie litého betonu mi vyhovuje jako standardní zavedený postup, který může mít sice chyby, ale pokud výsledkem není vyložené šlendrián, tak to neřeším. Vlastně si uvědomuji, že jsem nikdy nechal kvůli takovýmto závadám žádnou stavbu, žádnou stěnu nebo žádnou část stavby zbourat. Určité nedostatky, jež se vyskytnou, беру jako fyzikální nutnost nebo kauzalitu stavební technologie.

Existuje ve vaší tvorbě dům, na kterém jste si v praxi ověřil, co všechno lze s betonem dělat?

Takovou byla nejspíš realizace radnice v Benešově v 90. letech minulého století. Šlo o poměrně tradiční stavbu, ale některé její části jsme potřebovali

udělat z betonu, který jsme ponechali v jeho surovosti. Ať už to bylo v hale, která vznikla pospojováním dvou historických domů dohromady, nebo v případě, kdy jsme potřebovali nějakou část probourat a podepřít sloupy. Prvně jsem tam také použil papírové bednění, takže vznikly sloupy lesklé a hladké připomínající mramor, což je také přirozený důsledek zvoleného bednění. Důležitá byla také práce na vile ve Vraném nad Vltavou, kdy jsem si mohl vyzkoušet vlastnosti betonu v menším měřítku, aniž by přišel o svoje prvotní kouzlo.

V interiéru vašich betonových budov se pozoruhodně rozvíjí až scénograficky působivá hra různých hmot a jejich formování pomocí světla a stínu. Přináší to silný vizuální zážitek, který se zvláště intenzivně projevuje kupříkladu v Gongu v Dolních Vítkovicích, protože se jedná o stavbu velkého měřítko. Můžete naznačit, jak to děláte, že beton vyvolává takový pocit lehkosti, až odhmotněnosti?

Pravda je, že se touto problematikou hodně zabývám. Souvisí to s tím, že k tomu, aby se dosáhlo světelnosti, již zmiňujete, musí ve stavební struktuře fungovat stěny plné a stěny úplně prázdné. Zjednodušeně řečeno, světlo se dostává do stavby tak, že se udělá díra, ale kdyby pokračovala dalším otvorem, světlo by nebylo zjevné, protože ono se objeví až při dopadu na nějakou stěnu. Přínosem betonové technologie je to, že umí udělat stejně velké rozměry stěn i prázdných ploch. Pokaždé jde o otázky, které musím vyřešit a hledám na ně adekvátní odpověď, protože každá stavba je jiná.

Zvláště u vašich větších budov – ať už je to ostravský Svět techniky, nebo Regionální muzeum v Litomyšli – se v průběhu 21. století objevil zajímavý prvek, kterým jsou široká schodiště ze světlého betonu připomínající amfiteátr. Dá se na nich sedět, jsou to jednak svébytné komunikační tepny, jednak místa setkávání zklidňující danou lokalitu. Co bylo důvodem, že jste je začal používat?

Možná k nim přispěla raná zkušenost s antickým chrámem, který stojí na soustavě několika stupňů. Nikdy nezapomenu na okamžik, když jsem na vlastní oči uviděl asi ve dvaceti letech Akropoli. Já však stavbu negraduji směrem nahoru, spíš mě zajímá moment sestupování, takže schodiště, jež navrhuji, vedou směrem dolů. A druhá věc, která mě k tomu také souběžně vede, je snaha o prodloužení práce s terénem. Přijde mi, že v české architektuře se s bezprostředním okolím domu nepracuje dobře, postrádám snahu o jeho hlubší zapojení do veřejného prostoru, jak je to už vesměs běžné ve vyspělejších západních zemích.

Kdysi jsem si toho všiml u pařížského Centre Pompidou, kde není poznat, co ještě patří k muzeu a co už je součástí přilehlé piazzety či ulice, protože jeho hranice se rozpustily. Je to prvek, který Centre Pompidou povyšuje na nezapomenutelný dům, ale u nás mi něco tak velkorysého palčivě chybí. Za příklad dám okolí Národního muzea v Praze, které pokládám za tristní a nic na tom nezměnil ani park, který nedávno revitalizovali. Chyba Národního muzea vznikla ovšem už v době, kdy se stavělo, takže už v 19. století, a mě mrzí, že jsme nevyužili příležitosti a tento nedostatek v rámci jeho rekonstrukce nenapravili. Národní muzeum zůstalo ostrovem ve městě... Když to přeženu, tak prostor kolem baráku může být ještě hodnotnější než samotný barák a měli bychom si toho více všimnout. Architekturu dnes nejdělat smysluplně, aniž bychom zohledňovali širší vztahy.

Zmínil jste se, že nejraději máte beton v jeho čisté, nerafinované podobě. Jak se stavíte k jeho obkládání, ať už kamenem, nebo dřevem?

Většinou je potřeba betonové konstrukce zateplit a přidat obkladovou vrstvu. Kdyby nebylo nutné domy izolovat, tak je nechám jenom z betonu, určitě by to bylo jednodušší i čistší. Nikdy však beton nezakrývám jen kvůli estetickému hledisku, ale

pokud už musím použít obkladový materiál, volím jej tak, aby co nejméně odpovídal výrazu domu a lokálním souvislostem.

Máte stálý tým, který vám betony realizuje?

Nemám. Takzvané hrubé stavby staví pokaždé někdo jiný, ale vždycky platí, že si velmi vážím tesařů skládajících bednění. Bývají chytří, protože jejich řemeslo vyžaduje nejenom zručnost, ale také inteligenci, musí znát geometrii, mají prostorové myšlení. A stejně mám rád ušmudlané oceláře, kteří bývají úplně černí, protože zacházejí s železem, kterým se beton zpevňuje. Vážím si jich, protože na stavbách musí odedřít největší nepohodu. Dohromady dělají záslužnou práci. Jsou si vědomi, že po nich zůstávají objekty, které je přežijí.

Jaká je podle vás perspektiva betonových konstrukcí?

Jsem optimista. Trvanlivost betonových konstrukcí, obzvlášť těch předpjatých, je samozřejmě možná problematická, protože některé z nich se zhroutily. Až nyní docházíme k poznání, že víra, kterou v nich měli inženýři v 60. nebo 70. letech minulého století, byla přílišná. Na druhou stranu si musíme uvědomit, že než se ve středověku přišlo na to, jak správně klenout klenby, musela jich spousta spadnout. Dnes jsme bezpochyby v mnohem lepší situaci. Jsem přesvědčen, že se naučíme betonové konstrukce zpřesňovat, následně diagnostikovat, a tak předcházet možné tragédii. Jedině touto cestou můžeme jít dopředu. Kdybychom se báli, tak dodnes kleneme pouze oblouky.

Pro mě je symbolem konstrukčního novátorství viadukt ve francouzském Millau, který postavili špičkoví konstruktéři spolu s architektem Normanem Fosterem. Je to technologicky významná stavba, naprosto skvěle spojuje přednosti betonu a oceli. Je staticky odvážná, detailně promyšlená a krásná: právě ona nám ukazuje budoucnost práce s betonem a ocelí.